

Dr. Tina, J.:

A KÖNYVTÁROSKÉPZÉS ÜGYE CSEHSZLOVÁKIÁBAN

.....

A könyvtárosképzés a jelen és a jövő problémája. Ma még nem mondhatjuk, hogy azt a nem tulságosan régen támadt szakadékot, amely a közművelődési és a tudományos könyvtárak között támadt, áthidaltuk volna. Ez a szakadék volt az, ami a könyvtárosképzésben is kettéválást idézett elő. Az első köztársaság idején, az 1918-1938-ig terjedő években, kétféle lehetőség nyílt a könyvtárosok kiképzésére: az "Állami Könyvtárosiskola", amely eleinte egy-, majd később kétéves időtartamu volt; ennek volt a feladata a közművelődési könyvtárosok kiképzése; a szóbanforgó intézményt enciklopédikus sokoldalúság jellemezte, ami természetesen legfeljebb a felületességre vezetett. Volt azután egy másik, kétéves "Könyvtáros-tanfolyam" az egyetemen; ezt a jövőbeli tudományos és közigazgatási könyvtárosok számára tartották. Minthogy ezt a tanfolyamot a történeti segédtudományok tanszékéhez csatolták, nem lehet csodálkozni, hogy elsősorban és túlnyomórészt történeti irányu volt. Ehhez a kettős sávpáron való haladáshoz, amelyben a könyvtári hivatás tényleges helyzete is világosan tükröződött, még egy másik ismertető jel is csatlakozott: sem az egyik, sem a másik nem volt rendes főiskolai képzés; így az olyan egyén számára, aki a főiskolai végzettséget meg akarta szerezni, nem maradt más hátra, mint hogy valamelyik főiskolán még egy szakot végezzen. A könyvtárosképzés ezen kettős sávpáron való haladásának és felemáságának természetesen megvoltak a maga következményei mind a könyvtárak, mind pedig az egész könyvtárügy szempontjából.

Nem állíthatjuk, hogy jelenleg, még kevésbé pedig, hogy a közelmúltban ennek a kettősségnek és hasadásnak az utolsó maradványait is eltávolítottuk volna. Ellenkezőleg: a könyvtáraknak sok éven keresztül két minisztérium alá való tartozása azzal a következménnyel járt, hogy ez a

kettősség inkább nőtt, mint csökkent. Itt is felvetődött azonban a kérdés: a könyvtárosképzés problémáinak megoldásában az adott, jelenlegi helyzetből kell-e kiindulnunk, vagy alapos és gondos vizsgálat után lehetővé válik talán éppen a könyvtárügy egyesítésével a jövő fejlődést is meghatározniunk s ezzel a jövőendő könyvtárosi hivatás valóban egyesítő testületi szellemének előfeltételeit is megteremtünk. Nem akarom ezzel azt állítani, hogy a jövőben a különböző típusú könyvtárak munkája közötti minden különbséget ki lehet küszöbölni. Ilyen különbségek ma is vannak s a jövőben is lesznek. De ha igyekszünk megvalósítani Leninnek az egységes könyvtári hálózatra vonatkozó elgondolásait, akkor kötelességünk nemcsak a különbségeket hangsúlyozni, hanem élesen, mindazt, ami közös, meg kell keresnünk, ki kell szélesítenünk, el kell mélyítenünk és alaposan fel kell dolgoznunk.

A jövőben a következő fejlődésre számíthatunk: a közművelődési könyvtárak munkája egyre inkább tudományos jellegűvé válik. Ennek a jelei az alábbi két tényben máris megmutatkoznak. A közművelődési könyvtárak már nemcsak a szórakoztató olvasmányok közönséghelyei; könyvtárlományuk összetételében pedig a tudományos irodalom egyre inkább túlsúlyba kerül. Ennek következtében a közművelődési könyvtáros kénytelen eddig inkább csak a szépirodalom területére korlátozódó műveltségét elmélyíteni, mégpedig különösen a tudományos irodalom irányában. A politikai, közgazdasági, mezőgazdasági, természettudományi, műszaki irodalom alapos ismerete, vagyis azé az irodalomé, amelyet eddig elsősorban a tudományos könyvtárak dolgoztak föl, az eredményes közművelődési könyvtári munka alapfeltételévé vált; ebben a munkában a szépirodalomra vonatkozó ismeretek és a vele való munka ugyan még mindig jelentőséggel bír, de az egész közművelődési könyvtári munkának már csak egyik részét alkotja. A tudományos irodalommal való foglalkozás kifejleszti a közművelődési könyvtárosokban az osztályozás, az átgondolt munkamódszer, iránti érzéket, amely egyre inkább tudományos jellegűvé válik. Ma már a közművelődési könyvtárakban is észrevehető az a törekvés, hogy megszabaduljanak a puszta gyakorlatiasságtól és hogy napi munkájuk elméleti alapelveit is kialakítsák.

Másrészt megváltozott a tudományos könyvtárak jellege is. Elvesztették exkluzív voltukat. A jövőbeli fejlődés mintaképeül ehelyütt a moszkvai Lenin Könyvtárat állíthatjuk, a maga gyermek- és ifjúsági osz-

tályával, valamint a közművelődési könyvtárak irányítását ellátó tevékenységével. Ugy hiszem, a tudományos könyvtárak nagyon sokat tanulhatnak a közművelődési könyvtárosoknak az olvasószolgálat terén szerzett gyakorlatából és tapasztalataiból. És ez a fejlődés egyáltalában nem korlátozódik a szocialista országok könyvtáaira; ellenkezőleg, a nyugati országokban is észlelhetők az ilyen irányú fejlődés különböző jelei. Mi mászt jelenthetne a nyugati országoknak az a törekvése, hogy a könyvtárakat mindenki számára hozzáférhetővé tegyék, - amint ezt a brüsszeli kongresszuson ismételten hangsúlyozták.

Erről van tehát szó: az előfeltételek terén meglévő egység feltételül a nézetek egyöntetűségére vezet az alapvető kérdésekben. Egyesek már meglehetősen megközelítették ezt a célt, mások még igen távol állnak tőle.

Térjünk azonban vissza a jövőből a jelenbe. Azoknak a kérdéseknek megoldásakor, amelyek a főiskolát végzettek jövőbeli alkalmazása és elhelyezése szempontjából a könyvtárosképzés megszervezésével függnek össze, feltétlenül tekintetbe kell vennünk a jelenlegi reális helyzetet. A mostani helyzet pedig az, hogy a könyvtárakban a hivatásos könyvtárosok mellett különböző szakterületekről való egész sereg olyan szakember is dolgozik, aki több-kevesebb könyvtári szakismerettel és a könyvtári munka különböző területein szerzett hosszabb-rövidebb gyakorlattal rendelkezik. "Modus vivendi"-nek lehetne nevezni ezt a helyzetet, amely egyrészt a hivatásos könyvtárosokban való jelenlegi hiányra, másrészt az egyéb szakemberekben való bőségre vezethető vissza. Ez az átmeneti állapot addig fog fennállni, amíg maguk a hivatásos könyvtárosok is azzal a ténnyel lesznek kénytelenek szembenézni, hogy elhelyezkedési lehetőségeik hova-tova esőkennek. Jelenleg az a helyzet, hogy különösen a szocialista országokban, ahol a könyvtárak száma egyre nő, hivatásos könyvtárosokban hiány mutatkozik; éppen ezért a különböző szakterületek szakembereinek közreműködését nemcsak megtűrik, hanem igen kívánatosnak is tartják. Ez az állapot természetesen a könyvtárosképzésben is tükröződik. Ebből következik, hogy az önálló könyvtárosképzés megteremtésével ezt a kérdés-komplexumot is meg kell oldani, annál is inkább, mert ezeket a kérdéseket a nemzetközi könyvtári életben sem oldották még meg, vagy legalább is nem tökéletesen.

Mindenütt, ahol rendszeres, önálló felsőfokú könyvtárosképzés van, fellép a vágy - inkább csak elméletben, mint gyakorlatban - a valóban ideális könyvtáros, az olyan könyvtáros után, aki nemcsak egy bizonyos szakmában járatos, hanem egyetemi könyvtárosi végzettsége is van. Hogy ez a követelmény nem pusztán valami akadémikus vita tárgya, az világosan kitűnik K. Larsen-nek a Brüsszeli Kongresszuson elhangzott előadásából is. /International Congress of Libraries and Documentation Centres, La Haye 1955. 127-129.l./ Milyen képzettséget kíván Larsen a könyvtárostól? Főiskolai képzettséget az illető könyvtár állománya által képviselt tudományszak területéről, a doktori címhez szükséges disszertáció elvégzése nélkül, tehát csak az államvizsgák letételével, a középiskolai tanáréval egyenlő színvonalon. Ezt a szakképzést azután össze kell kapcsolni a könyvtárosképzéssel, amelynek - mint Larsen mondja - nem szabad két évnél rövidebb időtartamnak lennie; az eddigi tananyagot elsősorban a szakbibliográfiával kell kiegészíteni. Említsük még meg itt Larsennek azt a helyes véleményét, hogy a könyvtárosképzésről való vitát reális alapokon kell megindítani és vezetni, a követelmények ut. utópiákká válnak, ha nem törekszünk arra, hogy a képzettségre vonatkozó igények és a fizetés között egyensúly-állapot, illetve kiegyenlítődés jöjjön létre. Egyidejűleg kompromisszumos megoldást javasol a szakemberek és a hivatásos könyvtárosok együttműködése tekintetében s párhuzamba állítja őket, egyrészt valamely vállalat igazgatójával, másrészt pedig üzemvezetőjével.

Másfajta megoldásra szolgáló példaként említsük meg a Szovjetunió eljárás módját, amelyet részben nálunk is bevezettek. Ott ui. a különböző szakmák könyvtárakban dolgozó szakemberei részére éves tanfolyamokon mintegy 200-240 órából álló előadás-sorozatokat rendeznek. Ezek az előadások összevontan mindazok a tantárgyak szerepelnek, amelyeket a könyvtárosképző főiskolákon előadnak. Ezt az intézkedést semmi esetre sem szabad tartós jellegűnek tekintenünk, hanem csak ideiglenes megoldásnak.

.....

A szakemberek könyvtári foglalkoztatása csak akkor lenne jogosult, ha e szakemberek száma és szaktudományuk jellege helyes összhangban állna a könyvtár állományának tartalmi összetételével. Minden bizonynyal feltételezhető, hogy ezt a világ néhány jól megalapozott könyv-

tára megengedheti magának. A szokott gyakorlat azonban az, hogy bár az ilyen könyvtárakban a műszaki, az orvosi és a természettudományi irodalom van túlsúlyban, mégis a szakemberek nagyobb része humán egyetemi végzettséggel rendelkezik, sőt ezeknek is a legnagyobb része olyan szakot képvisel, amelynek másutt való gyakorlati felhasználására a legesekélyebbek a kilátások. Példaképpen említsük meg itt, hogy a prágai Egyetemi Könyvtárban 1938-ban, amikor az orientalia-anyag az állománynak mindössze kb. 1 %-át tette ki, a 40 tudományos könyvtárosból nem kevesebb, mint 10 orientalista volt.

Ha tehát fölteesszük, hogy egy bizonyos könyvtár állományában ennyi meg ennyi műszaki, orvosi és természettudományi munka található, akkor ennek megfelelő számú technikusnak, természettudósnak, orvosnak, stb. is kellene a könyvtárban működnie. De vannak-e egyáltalában ilyen kevésbé specializált tudósok? A tudomány egyes területeinek mai differenciáltsága mellett egyáltalában nem is léteznek ilyen szak-munkaerők; ellenben vannak pl. építészek, építőipari technikusok, kohómérnökök, építészmérnökök, elektromérnökök, biológusok, geológusok, nőgyógyászok, sebészek stb.

Továbbá: mi a feladata és végcélja egy orvosnak, mérnöknek, geológusnak, vagy másképpen megfogalmazva: mi az értelme és célja egyetemi kiképzésüknek? Nyilvánvalóan a megszerzett szakismeretek gyakorlati alkalmazása /építés, gyógyítás stb./, vagy pedig elméleti és kutató munka az illető szakterület elméleti vagy gyakorlati problémáinak a megoldására. És ha esetleg megtörténik is, hogy az elméleti vagy gyakorlati szakember életkörülményeinek alakulása következtében, vagy felsőbb hatósági rendelkezésre, vagy egyszerűen a könyvek és az irodalom iránti szeretetből könyvtárban köt ki, akkor csak két lehetőség nyílik számára: vagy hü marad tanult szakmájához, s ennek következtében - s ez különösen a szellemtudományok szakembereivel szokott megtörténni - irodalomkritikus, nyelvész, történész vagy esetleg orvos, technikus, geológus marad /bár inkább csak mint elméleti szakember/, de sohasem lesz belőle könyvtáros. Vagy, kivételes esetekben, szívetlélekkel belefekszik a könyvtári munkába és akkor meg a szakember vész el benne. Természetesen hozhatnák fel a multból olyan példákat, hogy valaki egyidejűleg jó szakember és jó könyvtáros is volt. Hogy mást ne említsék, ilyen volt Adolf von Harnack. De a kivételek erősítik a sza-

bályt és azóta sok változás történt mind a tudományok, mind a könyvtár-
ügy területén. Ma már mindkét terület sokkal nagyobb igényeket támaszt,
- nem elégedhetik meg félelmeikkel, hanem egész emberre van szüksége.

Mi mármint a könyvtáros tulajdonképpeni feladata? Nem egy bizonyos
meghatározott szakterület elméleti vagy gyakorlati problémáinak tanul-
mányozása és megoldása, hanem valamely tudomány szakirodalmával való
foglalkozás. A szakbibliográfia területe ez, a tulajdonképpeni tudomá-
nyos munka előszobája, ahogyan magát G. Leyh szimbolikusan a Vorstius-
emlékkönyvben kifejezte. Itt megvan rá a lehetőség, hogy nagyobb terü-
leteket is átfogjunk, mint ahogy ez az elméleti vagy gyakorlati alkotó-
munka manapság szükségszerű differenciáltsága mellett lehetséges. A
könyvtári és a szakbibliográfiai területét is magában foglaló bibliográ-
fiai kiképzésben rejlik az a megoldás, amelyre a mi főiskolai könyvtáros
képzésünk is törekszik.

A harmadik fontos kérdés, amelyet a könyvtártudománynak egy főisko-
la keretei közötti elhelyezésével kapcsolatban meg kellett oldani, az
volt: milyen helyet kapjon a könyvtártudomány mint tudományos szak a
főiskolán? Ami a könyvtártudománynak mint egyenértékű főiskolai szaknak
a kérdését illeti, erre részben felelt már A. Predecek az utolsó Leyh-
emlékkönyvben megjelent cikkében, mégpedig mind történeti szempontból,
mind a jelen helyzet szempontjából. A könyvtárosképzésnek a főiskolákra
való elhelyezésével a könyvtártudományt a legtöbb országban gyakorlatilag
főiskolai szaknak ismerték el. Az un. aspirantura, valamint az új aka-
adémiai fokozatok /"kandidátus" és "a tudományok doktora"/ bevezetésével
azonban, az akadémiai fokozatoknak ebben az új hierarchiájában, amely-
nek élén többé nem a főiskola, hanem a Tudományos Akadémia áll, a
könyvtártudomány tudomány-volta újra kérdésessé vált. Ujból szakunknak
az alapjaihoz kellett visszamennünk a tudományosság kérdését, mint
módszeres eljárást kellett megvilágítanunk. Ezeknek a nemcsak mi magunk,
tehát könyvtárosok között, hanem más hagyományos szakok képviselőivel
folytatott vitáknak az eredményeit "Knjižovna" /Könyvtár/ c. gyűjteményes
munkában közölt cikkemben próbáltam összefoglalni. Benne ezeket a
következtetéseket vontam le: A könyvtártudománynak mint tudományszaknak
jelenlegi helyzetét a természettudományok akkori helyzetével lehet össze-
hasonlítani, amikor Friedrich Engels a "A természet dialektikája" c.

művét írta. Csak a "természettudomány" szót kell a "könyvtártudomány" szóval helyettesíteni és előttünk áll a könyvtártudomány mai helyzetének a jellemzése:

"A tapasztalati természetkutatás a pozitív ismeretanyag olyan óriási tömegét halmozta fel, hogy egyenest elháríthatatlanul szükségessé vált ez anyag minden egyes kutatási területen való rendszeres és a belső összefüggésnek megfelelő rendezése. Éppily elháríthatatlanná válik az is, hogy az egyes ismereti területeket egymással helyes összefüggésbe hozzák. Ezzel azonban a természettudomány az elmélet terére megy át, itt pedig a tapasztalati módszerek felmondják a szolgálatot, itt csakis az elméleti gondolkodás segíthet." "A teoretikusok féltudásnak a természettudomány területén, a mai természetbuvárok viszont valóban éppoly féltudásnak az elmélet területén, azon a területen, melyet eddig filozófiának neveztek." /Engels, Fr.: A természet dialektikája. Bp. 1952. Szikra, 54.lap./

Ahogy a természettudomány is kidolgozta a maga módszertanát /és ennek tudományosságához ma már semmi kétség sem fér/, ugyanúgy jelenik meg ma a könyvtártudomány is a hagyományos szakok mellett valamennyi szokásos tudományos módszer alkalmazásával, az ismeretek strukturájának kialakításával és végül a törvényszerű összefüggések megfogalmazásával. Ez nem valami öncélú elmélet kétes érdekében történik, hanem tudományosan megalapozott olyan elméleti elvek miatt, amelyek a gyakorlatból származnak és gyakorlati célokat szolgálnak. Hogy ma már a könyvtártudománynak is megvannak a maga megfogalmazható törvényszerűségei, azt többek között Ranganathan-nak, a modern indiai könyvtártudomány megalapítójának a munkássága is bizonyítja.

Néhány ideiglenes, 1948-1950 között végbemenő kísérlet után, a könyvtártudomány studiumait először a prágai Károly Egyetem filozófiai fakultásához, majd ennek filozófiai és filológiai fakultásra való osztásával a filológiai fakultáshoz csatolták. Ezzel párhuzamosan a pozsonyi Egyetem osztatlan filozófiai fakultásán is bevezették a könyvtártudományi tanulmányokat. A fakultás keretében a könyvtártudománynak önálló tanszéket állítottak föl /Pozsonyban a könyvtártudomány a sajtótudománnyal közös tanszéket kapott/. A könyvtártudomány hallgatása rendszeres ötéves egyetemi tanulmány, az un. diploma-studium keretében történik s a diploma-munka /szakdolgozat/ sikeres megvédésével, az állam-

vizsgák letételével és az un. "okleveles könyvtáros", "okleveles filológus", stb. cím elnyerésével végződik.

A prágai tanszéken jelenleg hat egyetemi előadó van, mégpedig egy docens, három szakképzett asszisztens, egy aspiráns és egy még nem szakképzett tanársegéd. Minthogy ez a szakmunkerőkben való tényleges helyzet - különösen az első kategóriában - egyáltalán nem ideális, hiszen a tanítási órák számát és a tanszék egyéb feladatait tekintve hat docensre és professzorra volna szükség, s biztosan remélem, hogy ezt az ideális állapotot a közeljövőben el is fogjuk érni, - egyelőre még nagy számban kell alkalmaznunk külső munkásokat, akik már most sem az alaptárgyakat, hanem a felsőbb évfolyamok speciális tárgyait tanítják.

A tanulmányok kiterjednek mindenekelőtt az un. közös alapvető ismeretekre; ezek közé tartoznak, a marxizmus-leninizmus mellett, a könyvtárosok számára is oly fontos nyelvi studiumok. Az orosz nyelv mellett a leendő könyvtárosok még két világnyelvet tanulnak, /mindegyiket 2-2 évig egymás után/, itt inkább a passzív, mint az aktív nyelvtudásra helyezik a súlyt. Azután ide tartozik az un. mellékszak, ami jelenleg a cseh filológia /Szlovákiában a szlovák nyelv és irodalom/. A hallgatók kb. egyharmada a technológiát választotta mellékszaknak. A mellékszakot az első hét félévben hallgatják, s az egyes előadások anyagából letett részvizsgákkal zárják le.

Amíg a hallgatók a cseh filológiát a filológiai fakultáson, addig a technológiát a Gazdasági Főiskolán hallgatják. Az utóbbi főiskolán arra törekszenek, hogy a hallgatókkal a technikai szakok problematikáját ismertessék meg. A technológiát végzetteket a műszaki könyvtárakba szánják. A mellékszakokban való választási lehetőségek megállapításakor tudatában voltunk annak, hogy az lenne az ideális állapot, ha a könyvtártudományi tanulmányokat a lehető legkülönbözőbb szakokkal nemcsak saját fakultásunkon belül, hanem más egyetemi fakultásokon s adott esetben egyéb főiskolákon is, kombinálhatnók. Ennek az elméletileg jogos álláspontnak gyakorlati megvalósítása azonban - különösen az óratervek összeállításánál - számos nehézségbe ütköznék. Ez az oka annak, hogy a kombinálási lehetőség mindössze két mellékszakra korlátozódik. A jövőben azonban, ha sikerül ezeket a nehézségeket leküzdenuünk, a szükségletnek megfelelően más kombinációk is le-

hetővé válnak.

A tanulmány végül, de nem utolsó sorban, felbontja a könyvtártudomány többi tárgyát, ezek mindegyikének megvan a saját problematikája. Itt mindössze az egyes szaktárgyak felsorolására korlátozódok; ezeknek a tantervbe való besorolása, időtartama, valamint a velük kapcsolatos vizsgák a következő áttekintésből tűnnek ki:

Bevezetés a könyvtártudományba; katalogizálás: az első évben a betűrendes katalógus, a másodikban a tárgyi katalógus, mégpedig a téli félévben a szakkatalógus, a nyáriban a tárgyszó-katalógus. A harmadik tanévben a katalogizálásra vonatkozó előadásokat a speciális katalógusokkal: önyomtatók, régi nyomtatványok, zeneművek, térképek, levelek katalógusával lezárják. Bizonyára nem szükséges itt a már klasszikus tantárggyá vált írástörténet, könyvtörténet, könyvnyomtatás-történet tartalmát bővebben ismertetnem; ez a tárgy a könyvnyomtatás mai állapotának és technikájának bevezető ismertetésével zárul. Éppen így szükségtelen itt két további tantárgy, nevezetesen a könyvtártechnika és könyvtári munka megszervezése, valamint a könyvtártörténet és a könyvtárügy mai szervezete c. előadások részletesebb ismertetése is.

Ellenben szeretnék itt néhány megjegyzést tenni a könyvtártudomány olyan részeiről, amelyek még ma is sok gondot okoznak nekünk. Első helyen ezzel kapcsolatban az olvasószolgálatot, tehát a legfontosabb könyvtárosi munka módszertanát kell megemlítenem. Az, amit ezen a címen vagy más hasonló címenek /"rukovodstvo esteniem"/ nálunk és külföldön előadtak, voltaképpen csak nagymennyiségű gyakorlati, tapasztalati anyag /Dr. Málek "Skripta"-ja pl. 1000 lapnyi terjedelmű/, amelyből azonban minden rendszerezés és mélyebb elméleti alapvetés hiányzott. Ennek a megteremtésére szolgál a második évfolyamban meginduló bevezető előadássorozat, "pedagógiai lélektan" címen, minthogy ebben látjuk az olvasószolgálat alapjait és kiinduló pontját. Azután a bibliográfiát szeretném megemlíteni, amely ugyan alapjaiban, elméletében és történeti fejlődésében, ahogyan ezt a tárgyat az első és a második évben előadják, semmiféle problémát nem jelent, mégis, alkalmazott alakjában, s az egyes szakterületekkel kapcsolatban, minden könyvtárosképzés legfontosabb alkotóelemévé vált. Szó van ezeken az előadásokon a marxizmus-leninizmus bibliográfiájáról, a természettudományok, az orvosi, a mező-

gazdasági és a műszaki irodalom, a társadalomtudományok és végül a szépirodalom bibliográfiájáról. A szakbibliográfiáknak e fajtái között azután - a jövődő hivatásterületnek megfelelően - megoazlik a hallgatók érdeklődése. Ezekben a tárgyakban látom egyuttal a könyvtárosi hivatás önállósulásának a súlypontját.

Ezekhez a könyvtártudományi tantárgyakhoz esatlakozik még néhány szorosabb értelemben véve nem könyvtártudományi tantárgy, amelyek azonban mégis fontosak a könyvtárügy szempontjából és amelyeket kizárólag a leendő könyvtárosoknak adnak elő. Itt elsősorban is a Szovjetunió és a népi demokráciák kulturpolitikája vár megemlítésre; ez a tárgy a szocialista és a szocializmus felé haladó országok kulturális felépitményének nagyobb összefüggéseit, törvényszerűségeit és feladatait tárja fel a leendő könyvtárosoknak. Másodsor: az egyes irodalmi tanszékek előadói külön előadás-sorozatot tartanak a könyvtárszakosok számára a világirodalom köréből; ez az előadás-sorozat négy tanévre terjed ki.

A tulajdonképpeni szakelőadásokat a második évben prosezmináriumok, a harmadik és negyedik évben szeminárium egészíti ki; ez az utóbbi az utolsó ötödik év kilencedik szemeszterében diploma-szemináriumként végződik. Az elmélettel egyidejűleg gyakorlati kiképzés is folyik. Az elmélet és gyakorlat összekapcsolása nálunk még olyan probléma, aminek nem találtuk még meg a kielégítő megoldását. Nálunk egyelőre háromféle gyakorlati munka folyik. Az első a katalogizálási és a bibliográfiaszerkesztési gyakorlat, amely az első évek folyamán az előadásokkal párhuzamosan, közvetlenül a tanszéken megy végbe. Másodsor, van háromhetes kötelező gyakorlat a különböző típusu könyvtárakban, mégpedig a harmadik évtől kezdve az év elején és az év végén. Harmadsor, önkéntes jelentkezés alapján egyhónapos szünidei gyakorlaton lehet résztvenni; minthogy ez díjazással is jár, a hallgatók erre vállalkoznak a legszívesebben. Amit még eddig nem tudtunk megvalósítani, az a rendszeres, hetenként legalább egy napot kitevő gyakorlat az egész tanulmányi idő alatt. A gyakorlati munkának ezt a fajtáját, legfeljebb 5-5 hallgatóból álló kisebb csoportokban, mind a tanszék egyik tudományos munkatársának, mind pedig a könyvtár egyik szakképzett alkalmazottjának vezetésével, tervszerűen kellene végezni. A nehézségek egyrészt saját

szakmunkaerőink hiányában, másrészt a könyvtári dolgozók díjazásában rejlenek. Reméljük azonban, hogy sikerülni fog ezeket a nehézségeket leküzdenünk s a tanulmányoknak ezt a szükséges kiegészítését megvalósítanunk.

A tanulmányok a tizedik félévben a diploma-munka benyújtásával és megvédésével, valamint az államvizsgákkal zárulnak. A diploma-munka témájának kitűzésekor a könyvtár gyakorlati érdekeiből, a hallgatók érdeklődési irányából, valamint távolabbi tervekből indulunk ki. Arra törekszünk, hogy lehetőleg kerüljük az öncélú vagy tisztán történeti jellegű témákat. A tematikát a tanszék egyik ülésén megbeszéljük; ezt azután a dékán hagyja jóvá. Az ebben az évben már kiadott diploma-munkákból példaképpen a következőket soroljuk fel:

"A műszaki irodalom feldolgozása a tárgyi katalógusban"; "A könyvtár és az iskola együttműködése"; "A könyvtermelés tükröződése a tőkés országok bibliográfiáiban"; "Ajánló bibliográfiák a műszaki irodalomból"; "A kötelezpéldány"; "Kölcsönzési rendszerek"; "A könyvtár és a könyvkereskedelem együttműködése", stb.

Államvizsgát a következő tantárgyakból kell tenni: marxizmus-leninizmus; könyvtártan; bibliográfiai államvizsgán kell számot adni arról a speciális témáról is, amely az un. szakirányhoz, vagyis ahhoz a szűkebb szakterülethez tartozik, amelynek a köréből a diploma-munka készült.

A rendes tanulmányokkal egyidejűleg tanszékünk levelező tanfolyamot is szervezett. Jelenleg az öt évfolyam rendes hallgatóinak száma összesen 92 fő, a levelező tanfolyam ugyancsak öt évfolyamának hallgatóié pedig 80 fő. A levelező oktatás megszervezésében támaszkodhattunk ugyan a tanítók levelező oktatása során szerzett néhány tapasztalatra, ugyanakkor azonban bizonyos különbségeket is megállapíthattunk; ezek onnan származnak, hogy először is a tanítók levelező oktatásában tömeg-oktatás folyik, másodsor, a legtöbb kerületi /megyei/ városban pedagógiai főiskola is működik. Ezért levelező tanfolyamunkat másképp szerveztük meg, s az első tapasztalatok megszerzése után a következő végleges formába öntöttük. A levelező hallgatók félévenként négyszer gyűlnek össze, három ízben havonként egy alkalommal két-két napra, az egyes szemeszterek végén pedig egy-egy hétre. A hallgatók minden össze-

jövetelén minden szaktárgy köréből konzultációkat tartanak; itt egy bizonyos tudásanyag megszerzése után azt az anyagot veszik át, ami a hallgatóknak nehézséget okoz, vagy amelynek átvételét maguk kérik. Az egyhetes összejövetele az egész anyag átismétlésén kívül a hallgatók a kötelező vizsgákat is leteszik.

A levelező oktatás sikerére és színvonalára az ún. "lemorzsolódási arányszám"-ból következtethetünk, azaz abból, hogy hányan váltak ki idő előtt a teljes létszámból, továbbá abból, hogy átlagosan mennyi idő szükséges az előmenetelhez és hogy milyen hosszú a tanulmányi idő. Az eddig elért eredmények szerint mind a három tekintetben kedvező képet nyerünk. Míg a levelező tömegoktatásnál a legtöbb főiskola "lemorzsolódási arányszáma" a 40 %-ot is eléri, addig nálunk 8 %-ra sem rug, ennek is túlnyomó része az első évfolyamra esik. A levelező hallgatók átlagos előmenetelre kiegyensúlyozott, némely tárgyban még fölül is mulja a rendes hallgatókét. A tanulmányi idő több évvel való meghosszabbításának lehetőségéhez sem folyamodik egyetlen hallgató sem. Mindnyájan lépést tartanak a rendes hallgatókkal; sőt ebben az évben négy "kitüntetéses" minősítésű hallgatónk a negyedik és az ötödik tanulmányi évet egyszerre abszolválta s így tanulmányait már négy év elteltével befejezte.

Mint ahogyan a leendő könyvtárosokat a rendes tanulmányok során is valamennyi könyvtártípus számára kiképzik, ugyanugy a levelező oktatás is főiskolai képesítést ad a közművelődési, a szak- és a főiskolai könyvtárakban való működésre egyaránt. Minden bizonnyal érdeklődésre tarthat számot, hogy éppen az említett négy kitüntetéssel minősített, s már a negyedik év végén abszolvált hallgató közül három könyvtáros közművelődési könyvtárban, a negyedik pedig egy sziléziai tudományos könyvtárban dolgozik.

Ezek a rendkívül nehéz tanulmányi területen elért kedvező, mondhatnók, rendkívüli eredmények, mindenekelőtt igen pontosan előírt és felelősségteljes felvételi eljárást feltételeznek. Ha mindjárt a levelező-hallgatók esetében nem állítanak is fel semmiféle irányszámot, a jelentkezőt mégis alaposan megvizsgálják nemcsak ismeretei és a studiumra való rátermettsége, hanem leendő hivatása tekintetében is.

Nem kívánok itt most az abszolváltak elhelyezésének kérdésével foglalkozni; ez nálunk - már ami az üres helyek számát illeti - semmi nehézséget nem okoz. Csak azért haladunk má még ezen a területen kissé

nehézkesen, mert a javadalmazás a különböző könyvtárakban rendkívül eltérő. Van még egy nehéz kérdés, ami abból adódik, hogy a főiskolai oktatással egyidejűleg egy középiskolai könyvtárosképző iskola is működik. Hogyan alakul a feladatkörök megoszlása a főiskolát, illetve középiskolát végzettek közt? Ha még nincs is nálunk az elhevezésben olyan megkülönböztetés a két kategória közt, amilyen Németországban /tudományos könyvtáros és köznevelődési könyvtáros/, mégis lényeges minőségi különbség állapítható meg a könyvtáros munkájának egyes területein. Nézzük pl. a katalogizálás területét. A középiskolát végzettektől megkivánjuk, hogy a feladatok elvégzését el tudjon végezni, mégpedig bizonyos gyakorlat után a legnehezebb és legbenyújtottabb esetekben is. Ezzel szemben a főiskolát végzettektől megkivánjuk, hogy értsenek egész katalógusok felállításához, megszervezéséhez és szerkesztéséhez, hogy alkotó módon ki tudják dolgozni az állománygyarapítás szempontjait s ezeket alkalmazni tudják az olvasói katalógusba, s végül szervezni és vezetni tudják az egész katalogizálási osztályt. Ugyanez áll a könyvtári munka egyéb szakterületeire, a módszertani osztályra, az olvasószolgálatra is. A főiskolát végzett könyvtárosnak az összetett, átfogó áttekintés és a felelősségteljes vezetés a feladata.

Eredeti cím: Das bibliothekarische Ausbildungswesen in der ČSR.

Megjelent: Zentralblatt für Bibliothekswesen, 1957, 3. sz. 175-189. lap.

OSzK.ford.sz.: 1938.

Ugyanez a cím a Magyar Könyvtárosok Társaságának közlönyében is megjelent. A fordítás a Magyar Könyvtárosok Társaságának közlönyében is megjelent.